

Ohjattu ulkotoiminta alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatusryhmissä -Vinkkikansio kasvattajille

Heini Muhonen

Kati Koivukangas

2021 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Ohjattu ulkotoiminta alle 3- vuotiaiden varhaiskasvatusryhmissä
-Vinkkikansio kasvattajille**

Heini Muhonen
Kati Koivukangas
Opinnäytetyö
Toukokuu 2021

Heini Muhonen, Kati Koivukangas

Ohjattu ulkotoiminta alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatusryhmissä -vinkkikansio kasvattajille

Vuosi

2021

Sivumäärä 32

Opinnäytetyömme oli toiminnallinen kehittämistyö, jossa käsitelimme alle 3-vuotiaiden kasvua ja kehitystä, osallisuutta, leikkiä sekä kasvattajan roolia näiden tukemisessa. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tukea varhaiskasvattajia alle kolmevuotiaiden ohjatun ulkotoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Työmme tavoitteena oli luoda selkeä vinkkikansio, jonka ideat ovat muokattu sopimaan erityisesti päiväkotien nuorimmille lapsille. Vinkkikansion ideat ovat jäsennetty varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) oppimisen alueiden mukaan, mikä helpottaa sen käyttöä sekä tukee sitä, että toiminta on pedagogisesti perusteltua. Työn toimeksiantajana oli Päiväkoti Satulaiva Taipalsaarelta.

Opinnäytetyömme koostuu teoreettisesta osasta sekä kehittämistyöstä. Työmme teoreettisena viitekehyksenä käsitelimme alle kolmevuotiaita varhaiskasvatuksessa ja kasvattajan roolia pienen lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Työssämme toimme esille myös pedagogisen ohjatun ulkotoiminnan näkökulmia niin päiväkodin pihalla kuin luontoympäristössäkin. Lisäksi käsitelimme varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) oppimisen alueita alle kolmevuotiaiden ryhmissä. Teoreettisena viitekehyksenä hyödynsimme lähdekirjallisuutta ja aiempia tutkimuksia.

Kehittämistyönä teimme vinkkikansion kannustamaan ja helpottamaan kasvattajia ohjatun ulkotoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Tärkeässä roolissa vinkkikansion ideoissa oli lasten sekä aikuisten aktivoiminen ja yhteiseen tekemiseen kannustaminen niin päiväkodin pihalla, kuin lähiympäristössä kuten metsässä. Keskityimme ideoissa vuorovaikutustaitojen sekä kielenkehityksen tukemiseen, sillä ne ovat 1-3-vuotiaiden yksi keskeisimmistä kehitystehtävistä.

Testasimme vinkkikansioon valitut ideat kohderyhmällä ja totesimme ne havaintojemme perusteella ikäryhmälle sopiviksi. Kasvattajilta saimme palautetta, että kansioon valitut tuokioidot olivat helposti toteutettavissa ja käyttökelpoisia. Kiitosta saimme, että kohderyhmäksi oli valittu päiväkotien nuorimmat.

Asiasanat: ohjattu ulkotoiminta, varhaiskasvatussuunnitelma, pedagogiikka, vuorovaikutus, kielenkehitys

Heini Muhonen, Kati Koivukangas

Guided outdoor activities in early childhood education groups for children under 3 years of age.

Year 2021

Pages

32

The aim of the thesis was a functional development work dealing with the growth and development, inclusion, play and the role of the educator in supporting children under 3 years of age. The purpose of the thesis was to support early childhood educators in the planning and implementation of guided outdoor activities for children under three years of age. The aim of study was to create a clear tip folder, the ideas of which have been adapted to suit especially the youngest children in kindergartens. The thesis was commissioned by Päiväkoti Satulaiva in Taipalsaari.

The thesis consists of a theoretical part and the development work. The theoretical frame of reference was children under three years of age in early childhood education and the role of the educator in supporting the growth and development of a young child. The thesis also highlighted the perspectives of pedagogically guided outdoor activities both in the yard of the kindergarten and in nature. The theoretical frame of reference consisted of literature and previous studies.

The development work was a tip folder, the purpose of which was to activate children and adults and encourage them to work together both in the yard of the kindergarten and in the immediate environment such as the forest. The ideas focused on supporting interaction skills and language development.

The ideas selected for the tip folder were tested by the target group. The educators wrote in their feedback that the sessions selected for the folder were easy to implement and usable.

Keywords: Guided outdoor activities, Early Childhood Education Plan, pedagogy, interaction, language development

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Alle kolmevuotiaat varhaiskasvatuksessa	9
2.1	Kasvattaja leikin tukijana	10
2.2	Kasvattaja vuorovaikutustaitojen ja kielenkehityksen tukena	11
2.3	Osallisuus, yhteisöllisyys ja sensitiivinen vuorovaikutus pienten ryhmässä	13
3	Pedagoginen ohjattu ulkotoiminta pienten ryhmissä	14
3.1	Ohjattu ulkotoiminta päiväkodin pihalla	15
3.2	Ohjattu ulkotoiminta luontoympäristössä	16
4	Oppimisen alueet alle kolmivuotiaiden ryhmissä	17
4.1	Kielten rikas maailma	17
4.2	Ilmaisun monet muodot	18
4.3	Minä ja meidän yhteisömme	19
4.4	Tutkin ja toimin ympäristössäni	19
4.5	Kasvan, liikun ja kehityn	20
5	Toiminnallisen kehittämistyön toteutus	22
5.1	Toimeksiantajana päiväkotia Satulaiva	22
5.2	Opinnäytetyön tarkoitus ja menetelmät	23
5.3	Tuotos	23
5.3.1	Vinkkikansion ideointi	24
5.3.2	Vinkkikansion sisältö	24
5.3.3	Vinkkikansion käytettävyys	27
6	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	29
7	Arviointi ja jatkokehittämissideat	30
8	Pohdinta	32
	Lähteet	33

1 Johdanto

Yhteiskunnan kokonaisvaltaisen muutoksen myötä ovat myös lasten kasvuympäristöt muuttaneet merkittävästi. Myös maailman tämänhetkinen tilanne vaatii pysyviä muutoksia niin jokapäiväiseen elämään kuin myös varhaiskasvatukseenkin.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 22) tuodaan esille toiminnallisia sekä osallisuutta ja luovuutta edistäviä toimintatapoja, jotka ovat lapsille hyvin luontevia oppimisen keinoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, liikkuminen, tutkiminen sekä taiteellinen ilmaisu ja sen kokeminen. Myös tieto- ja viestintäteknologiaa voidaan hyödyntää monenlaisessa toiminnassa. Lapsen omakohtaisen luontosuhteen muodostuminen on myös hyvin tärkeää jo varhaisessa vaiheessa kestävän kehityksen näkökulmasta. Lapsi tarvitsee omakohtaisia kokemuksia, jotta kestävän kehityksen arvot ja luonnon kunnioitus voivat rakentua osaksi lapsen arvomaailmaa.

Varhaiskasvatus kuuluu osana sosionomiopintoihimme, jonka vuoksi opinnäytetyömme lähtökohtana on perehtyä 0-3-vuotiaan lapsen kasvun ja kehityksen edistämiseen sekä tukemiseen ulkotoiminnan moninaisuutta hyödyntämällä. Samalla tarkoituksena on luoda erilaisia toimintamalleja päiväkoteihin vinkkikansion avulla, jota hyödyntämällä luonto- ja ympäristökasvatus, kielen kehityksen tukeminen sekä monipuolinen ympäristön tutkiminen sekä liikkuminen on helppo ottaa osaksi arjen perustoimintoja. Opinnäytetyömme toimeksiantajana toimii päiväkotia Satulaiva Taipalsaarella. Satulaivaan on tehty vuonna 2020 opinnäytetyönä selvitys ulkoilmapedagogiikasta *Leikitäänkö ulkona vapaasti vai tavoitteellisesti, selvitys ulkoilmapedagogiikasta Taipalsaaren varhaiskasvatuksessa*. Käytämme omassa opinnäytetyössämme hyödyksi tietoa, jota tämä selvitys tuotti. Opinnäytetyömme myös vastaa tämän opinnäytetyön jatkokehittämisehdotukseen, sillä siinä ehdotettiin ulkoilmapedagogiikan ideoiden kehittelyä seuraavaksi opinnäytetyöksi.

Päiväkotien ulkotoimintojen kehittämiseksi löytyy tarvetta ja perusteluja, sillä Reunamon ja Pölkin (2014, 131-132) mukaan ohjattua ulkotoimintaa on päiväkodeissa vain noin seitsemän minuuttia päivässä, vaikka se on yksi varhaiskasvatuksen seitsemästä perustoiminnosta. Ulkotilojen käyttäminen pedagogiseen ohjattuun toimintaan rikastaa varhaiskasvatusta ja antaa lisää mahdollisuuksia toiminnalle.

Meidän mielestämme alle 3-vuotiaiden pedagogiikka on aiemmin jäänyt hieman varjoon, mutta lähivuosina näiden varhaisvuosien merkitys on herättänyt tutkijoiden sekä kasvattajien keskuudessa ansaittua kiinnostusta. Kuitenkin monet ohjatuista toiminnoista on yhä suunnattu hieman vanhemmille lapsille tai sitten materiaalia on monessa eri paikassa ja kasvattajien on haastava sitä löytää. Haluamme koota vinkkikansioon näitä monipuolisia toimintoja, jotta ne

ovat kaikkien helposti saavutettavissa. Vinkkikansion ideat on jäsenneilty varhaiskasvatus suunnitelman oppimisen alueiden mukaan ja kaikkia toimintoja yhdistää vuorovaikutustaitojen ja kielenkehityksen tukeminen, sillä se on yksi merkittävimmistä kehitystehtävistä, joka kuuluu rajaamaamme ikävaiheeseen. Tätä tukee Nurmen ym. (2018, 73) toteama, että ikävaiheessa 1,5-3 v sanaston laajeneminen ja 2-4 v taivutusmuotojen omaksuminen etenevät nopeammin kuin myöhemmissä ikävaiheissa. Pyrimme suunnittelemissamme toiminnoissa tukemaan lasten kielenkehitystä, kuvien ja selkeiden ohjeiden avulla. Toimintojen avulla voidaan leikin keinoin harjoitella esimerkiksi värejä sekä erilaisia käsitteitä.

2 Alle kolmevuotiaat varhaiskasvatuksessa

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen (2019) raportin mukaan vuonna 2019 varhaiskasvatukseen osallistui 253 727 lasta, joka on 77 % väestön 1-6 vuotiaista lapsista. Alle yksivuotiaista osallistui varhaiskasvatukseen vain alle prosentti, kaksivuotiaista jo 69 % ja viisivuotta täyttäneiden osallistumis- prosentti nousi 91 %. Tulevaisuuden tavoitteena on nostaa varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määrää. Joissain kaupungeissa on heikennetty esimerkiksi kodinhoidon kuntalisää ja laskettu varhaiskasvatuksen maksuja, jotta saadaan lisää lapsia varhaiskasvatuksen piiriin. Tämä tulee tulevaisuudessa todennäköisesti tarkoittamaan sitä, että päiväkotien nuorimpien lasten osuus tulee lisääntymään.

Jakkulan (2008, 33) mukaan lapsen kehityksen vilkkain kausi on alle kolmevuotiaana ja varhaisvuosina luodaan koko muun kehityksen perusta, joten kasvattajien pitää tuntea kehityksen yleinen kulku sekä sen taitekohdat, jotta pystyy suunnittelemaan mielekästä toimintaa lapsille. Lasten kanssa tärkeää on vuorovaikutus ja kasvattajan kyky havainnoida lasten tarpeita ja vastata niihin, sillä Siren- Tiusanen (2001, 17-18) toteaa, että johtavien asiantuntijoiden mukaan lapsilla kehittyy ensimmäisten kolmen elinvuoden aikana oppimisen sekä oppimiskykyjen sosiaaliset ja emotionaaliset peruspilarit: perusluottamus, perusoppimismotivaatio sekä itsekontrolli. Luottamuksen kehitys on edellytys, että ihminen selviytyy sekä menestyy elämässä. Luottamusta voi rakentaa myöhemminkin, mutta iän myötä oppiminen vaikeutuu. Perusluottamus rakentuu siitä, että lapsen tarpeisiin on vastattu ja heistä välitetään. Tämä vahvistaa hyvää motivaatioperustaa oppimiselle. Lapset saavat siitä voimaa sekä energiaa, kun heidän perustavan laatuksiin tarpeisiin vastataan ja heidän luottamuksensa sekä uteliaisuus kasvaa ja he ottavat silloin innolla vastaan haasteet.

Vaikka pienten lasten ryhmissä korostuu lasten perustarpeista ja turvallisuudesta huolehtiminen, korostaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018, 22-23) varhaiskasvatuksen olevan kasvatuksen, opetuksen ja hoidon eheä kokonaisuus. Tällä tarkoitetaan sitä, että pedagogiikka on läsnä päivän kaikissa tilanteissa ja tämän lisäksi pienille pitää tarjota heille sopiva suunniteltuja toimintoja siinä missä isommillekin lapsille.

Siren-Tiusanen ja Tiusanen (2001, 77-78) muistuttavat, että alle kolmivuotiaiden ryhmissä ei saisi kuitenkaan olla liikaa tehokkuutta, sillä päiväkotiki on heidän kotinsa huoltajien ollessa töissä. On otettava huomioon oppimistuokioiden rasittavuusrajat, puolitoistavuotiailla tuokioiden pituus on noin 8-10 minuuttia ja kaksivuotiailla 10-15 minuuttia. Liikunta ja musiikkihetket voivat olla hieman pidempiä. Lapsia ei myöskään pidä pakottaa toimintaan. Suunnitellussa lapsille toimintaa tuleekin ottaa huomioon nämä rasittavuusrajat ja monipuolisuus. Ahonen ja Roos (2021, 59) toteavat, että lapsen oppimisen ilolle ei tee hyvää liialliset vaatimukset ja patistelu liian pitkään tietyn asian parissa, mutta välillä on ihan sopivaa tehdä myös hetken

asioita, joihin lapsi ei luontaisesti sitoudu niin intensiivisesti. Lapsen omien mukavuusalueiden sopiva ylittäminen vaatii kuitenkin kasvattajalta lapsen tuntemista sekä sensitiivisyyttä.

2.1 Kasvattaja leikin tukijana

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 38-39) sanotaan, että leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen toimintatapa ja varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia monipuolisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen hyvinvointia, kehitystä sekä oppimista. Lapsi oppii leikkiessä, oppiminen ei ole tietoista vaan tapahtuu leikin varjolla luontevasti. Lapsi viirtäytyy leikkiin kokemusten avulla, jotka herättävät heissä uteliaisuutta tunteita sekä kiinnostusta. Leikin avulla lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja käsitellä vaikeita asioita. Ryhmässä leikkiminen kehittää tunteiden säätelyä ja muiden huomioimista. Lasten leikki muokkautuu ja kehittyy iän ja kokemusten myötä. Koivulan ja Laakson (2017, 123) mukaan yksi-kaksivuotiaiden leikit ovat pääsääntöisesti toimintaleikkejä ja esineleikkejä, joihin lapsi orientoituu kasvattajan kanssa yhdessä. Myöhemmin mukaan tulevat rooli sekä sääntöleikit ja muiden lasten kanssa yhdessä leikkiminen korostuu.

Ahonen ja Roos (2021, 97-98) korostavat, että leikki ei kuitenkaan ole pienten ryhmissä mikään irrallinen asia, vaan se liittyy kaikkeen toimintaan ja se on lapsille ominainen tapa ilmaista itseään sekä olla vuorovaikutuksessa. Taaperoryhmissä leikki voidaan kuvata kasvattajien sekä lasten keskinäiseksi yhdessäolon muodoksi, jossa olennaista on yhteisen ymmärryksen luominen, ylläpitäminen sekä korjaaminen (Pursi 2019, 96). Leikillisyydellä voidaan rikastaa, vaikka perushoitotilanteita ja siirtymähetkiä esimerkiksi lorujen, ääntelyiden, ilmeiden, taputusten, laulujen tai jumppaliikkeiden avulla. Näitä tilanteita voidaan ajatella myös pedagogisina oppimishetkinä, sillä esimerkiksi lorujen avulla voidaan harjoitella, vaikka nimeämään vaatteita tai kehonosia pukeutumistilanteissa.

Lindbergin (2016, 47) mukaan lapsi oppii ilon ja leikin kautta sosiaalisissa tilanteissa ja aikuisen läsnäololla on suuri merkitys oppimisen kannalta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 30, 39) mukaan kasvattajilla ja lapsilla on päiväkodissa mahdollisuus kokea leikin sekä yhdessä tekemisen iloa. Kasvattajien tulee turvata leikin edellytykset, huolehtia, että jokainen voi olla mukana leikissä omien valmiuksiensa sekä taitojensa mukaan ja ohjata leikkiä sopivalla tavalla. Kasvattajan tärkeä tehtävä on taata fyysinen ja psyykinen turvallisuus leikissä, vahvistaa lasten ystävyysuhteita sekä varjella leikin välittömyyttä sekä vapaaehtoisuutta, sekä samalla tukea leikin pitkäkestoisuutta sekä tyydyttävyyttä omalla toiminnallaan (Kalliala 2008, 50).

Repo (2013, 177) sanoo, että aikuisen tulee ottaa aktiivisempi rooli myös niin sanotun vapaanleikin hetkiin, sillä pääosa kiusaamistilanteista tapahtuu näissä vapaanleikin hetkissä, joissa aikuiset eivät ole mukana. Keskeistä kiusaamisen ehkäisyssä on leikin ohjaus, havainnointi sekä siihen osallistuminen. Kaikille aikuisille niin sanottuun vapaaseen leikkiin osallistuminen

ei kuitenkaan aina tunnu luontevalta, näille aikuisille voivatkin ohjatut toiminnot sopia paremmin ja innostaa aikuiset leikin imuun.

Huomioitavaa on, että pienten lasten kokemusmaailma on vielä pieni, joten turvallisuuden takaamisen sekä lasten aloitteisiin tarttumisen lisäksi kasvattajan tehtävä on tarjota heille uutta koettavaa ja nähtävää, sillä ympäröivän maailman ihmetteleminen yhdessä leikin kautta on edistää oppimista (Ahonen & Roos 2021, 103). Ohjattujen toimintojen avulla voivat kasvattajat rikastaa lasten leikkiä tarjoamalla uusia ideoita, innostamalla tutkimaan sekä kokeilemaan.

2.2 Kasvattaja vuorovaikutustaitojen ja kielenkehityksen tukena

Pienimmillä lapsilla ei vielä ole sanoja, mutta tarve vuorovaikutukseen löytyy kaikilta. Aikuisen sensitiivisyys ja lapsen tarpeisiin sekä viesteihin vastaaminen luovat pohjaa lapsen luottamukselle ja vuorovaikutustaidoille ja näin ollen kielenkehittymiselle. Nurmen ym. (2018, 34-36) mukaan lapsen tarve vuorovaikutukseen häntä hoitavan aikuisen kanssa on olemassa jo vastasyntyneellä. Aluksi etusijalla on hoivatilanteisiin liittyvä kosketus sekä näköhavaintoihin perustuva vuorovaikutus. Tyypillinen käyttäytymismuoto, jolla vauva ilmaisee tunteitaan sekä tarpeitaan, on itku. Johon aikuinen vastaa lähestymällä lasta ja vastaamalla lapsen tarpeeseen. Pikkuhiljaa mukaan tulevat muut varhaisen kommunikaation merkit, kuten katseet, ilmeet, eleet, liikkeet ja ääntely. Lapsi oppii hymyilemään, ojentamaan käsiään halutessaan syliin sekä osoittamaan sormella ihmisiä ja esineitä.

Hakamon (2011, 11-12) mukaan varhaiset kokemukset vuorovaikutustilanteista vaikuttavat lapsen sosiaalisten taitojen kehitykseen sekä sosiaalisemotionaalisen toiminnan kehittymiseen. Varhaisilla kokemuksilla näyttäisi olevan merkitystä myös lapsen kognitiiviseen kehitykseen, ymmärtämiseen, puheeseen sekä ajatteluun. Tämän myötä varhaiset vuorovaikutuskokemukset vaikuttavat lapsen temperamentin sekä persoonan muotoutumiseen. Vuorovaikutukseen ja kieleen pohjautuu kulttuuriin kasvaminen sekä oppiminen. Kielen psykologinen sekä sosiaalinen merkitys on kiistaton. Kieli on käytännön toiminnan väline ja se kertoo käyttäjänsä asemasta, lisäksi sen tehtäviin kuuluu käyttäjänsä identiteetin tuottaminen, sillä se sitoo puhujansa saman kielisten yhteisöön. Olennaista lasta kehittäväälle vuorovaikutukselle on, että kasvattaja ja lapsi jakavat kiinnostuksen kohteen keskenään. Kasvattajan tunnistessa lapsen kehityksellisen tason voi hän parhaiten tukea lapsen sen hetkistä kielellistä kehitystä. Pohjimmiltaan puhumaan oppiminen on myös sen oppimista, miten toisten ihmisten kanssa ollaan, sillä kielen avulla ilahdutamme, tervehdimme, kiitämme, pyydämme anteeksi, annamme toimintaohjeita, loukkaamme sekä osoitamme välittämistä.

Ahonen ja Roos (2021, 63-64) muistuttavat, että vuorovaikutus ja kieli voivat kehittyä vain vuorovaikutuksessa, vastavuoroista keskustelua pitää käydä lapsien kanssa jo ennen kuin heiltä on sanoja. Näitä esikielellisiä keskusteluja kutsutaan protokeskusteluiksi.

Protokeskustelut ovat vastavuoroisia keskusteluja, joissa keskustelijoiden välillä on syvä yhteys ja niissä äännähdykset, tavut, lyhyet sanat, ilmeet, eleet ja katseet toimivat kommunikoinnin välineinä. Nurmi ym. (2018, 37, 73) korostaa sen tärkeyttä, että lapsi kuulee puhetta ympäriltään, sillä tämä tukee sitä, että hän alkaa pikkuhiljaa erotella oman äidinkielenensä merkityksellisiä piirteitä toisistaan ja kieli alkaa kehittyä. Kielenkehitys onkin yksi merkittävistä kehitystehtävistä, jotka kuuluvat 1-3 vuoden ikään. Ikävaiheessa 1,5-3 v sanaston laajeneminen ja 2-4 v taivutusmuotojen omaksuminen etenevät nopeammin kuin missään myöhemmissä ikävaiheissa. Hakamon (2011, 13-14) mukaan lapsi kiinnostuu sanoista jo ennen yhtä vuotta, osoittamalla ihmisiä ja esineitä ja lopulta toistamalla aikuisen sanomia sanoja. Tässä vaiheessa lapsi ymmärtää enemmän kuin osaa itse sanoa. Lapsen kielenkehitystä voi vahvistaa jäsentämällä lapsen tunteita sekä havaintoja ääneen, loruttelemalla, katselemalla kuvakirjoja sekä laulamalla. Suunnilleen kaksivuotiaana lapsi oppii yhdistämään sanoja toisiinsa, sanat ovat aluksi substantiiveja sekä verbejä, mutta vähitellen kuvailevat sanat tulevat mukaan puheeseen. Jotkut lapset eivät puhu vielä kaksivuotiaana, mutta puhe voi kehittyä nopeasti ja he saavuttavat ikätoverinsa. Lapsen täyttäessä kolme vuotta on puhe yleensä jo täysin ymmärrettävää, vaikka taivutuksissa voi tulla virheitä ja äännteitä puuttua.

Lapset, jotka ovat varhaiskasvatuksen piirissä viettävät siellä usein ison osan päivästä, joten kasvattajien merkitys lapsen kielenkehityksen tukemisessa sekä kielenkehityksen haasteiden havainnoinnissa on merkittävä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 31) todetaan, että kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä kaikkialla ja koko ajan. Kasvattajat ymmärtävät kielen keskeisen merkityksen lasten oppimisessa sekä kehityksessä, yhteistyössä, vuorovaikutuksessa, yhteiskuntaan kuulumisessa ja identiteetin rakentumisessa. Kasvattajat ovat kielellisiä malleja, jotka rohkaisevat lapsia käyttämään kieltä, mutta kiinnittävät huomioita myös omaan kielenkäyttöön. Lapsille annetaan mahdollisuuksia sekä aikaa vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin ja huomioidaan heidän yksilölliset kielelliset lähtökohtansa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 41) kielellisten valmiuksien ja taitojen keskeiset osa-alueet on jaettu kuuteen ryhmään, joiden tukeminen kehittää lasten kielellistä identiteettiä:

- Vuorovaikutustaidot
- Kielen ymmärtämisen taidot
- Puheen tuottamisen taidot
- Kielen käyttötaidot
- Kielellinen muisti ja sanavarasto
- Kielitietoisuus

2.3 Osallisuus, yhteisöllisyys ja sensitiivinen vuorovaikutus pienten ryhmässä

Turjan (2016, 47) mukaan osallisuus ja yhteisöllisyys liittyvät vahvasti yhteen ja kasvatustieteiden painopiste onkin siirtymässä lasten yksilöllisyydestä, ryhmän jäsenyyteen ja yhteiseen toimintaan. Ryhmän toimintaan voi kuitenkin osallistua monella tavalla, sillä jokainen lapsi on yksilö, joka osallistuu haluamallaan ja osaamallaan tavalla. Osallistumisen tapaan vaikuttaa persoona sekä kyvyt. Erityisesti pienempien ryhmässä ovat lapset eri kehitysasteilla mikä vaikuttaa merkittävästi toimintaan osallistumiseen ja kasvattajan tehtävä onkin huomioida, että toiminta on sellaista, että jokainen voi siihen osallistua omalla tavallaan. Kasvattajan pedagogisena vastuuna on, että jokainen lapsi kokee olevansa riittävän hyvä sellaisena kuin on. (Ahonen & Roos 2021, 72.) Kasvattajan vastuulla on myös luoda turvallinen ilmapiiri, sillä se on edellytys sille, että ryhmässä voi olla myönteistä yhteistoimintaa. Lasten pitää voida luottaa, että aikuinen kantaa vastuun ryhmästä ja toiminnasta. Kaikkien lasten pitää tuntea, että heitä kunnioitetaan ja arvostetaan ja he voivat luottaa aikuisen läsnäoloon sekä tarvittavaan apuun. (Repo 2013, 122.)

Jotta osallisuus todella toteutuu, tulee huomioida kaikkien ryhmän jäsenten näkemykset ja yhteistä toimintaa toteutettaessa neuvotella kaikkia tyydyttävä ratkaisu. Pienimpien ryhmässä tarvitaan sensitiivisyyttä, sillä sanojen puuttuessa sensitiivisyys määrittää miten lapsi tulee huomatuksi ja ymmärretyksi ja miten hän näin pääsee harjoittamaan vuorovaikutuksen dialogisuutta kielen vielä puuttuessa. (Ahonen & Roos 2021, 62-63.) Kasvattajalla pitää olla sensitiivisyyttä havaita sekä kykyä muokata toimintaa myös kesken toteutuksen, jos hän huomaa, että se ei innosta lapsia tai jos toiminta on liian haastavaa. Jo toimintaa suunniteltaessa oleellista on käyttää hyväksi lasten kiinnostuksenkohteita, sillä niiden avulla saadaan lapset osallistumaan ja näytetään, että heidän ajatuksillaan on merkitystä.

Siren-Tiusanen ja Tiusanen (2001, 65-66) korostavat, että alle kolmevuotiaiden ryhmässä kasvattajien on osattava sekä kuunnella, että puhua lasten kieltä, se on usein sanatonta kehon ja tunteiden kieltä. Pientenryhmää ei voida ohjailta vain mekaanisen puheen avulla, vaan puheessa pitää olla hyvántahtoisuutta sekä emotionaalisuutta. Näiden varhaiskasvatuksen nuorimpien nopeampoinen kehitys luo tarvetta kasvattajien tiimityön toimivuudelle sekä toiminnan jatkuvalla suunnittelulla sekä arvioinnilla. Edellytys hyvälle kasvatukselle ja hoidolle alle kolmevuotiaiden ryhmässä on kasvattajien herkkyyys nähdä lasten perustavanlaatuiset tarpeet ja lasten aito kohtaaminen. Turha tehokkuus ja joustamattomat käytännöt, voivat aiheuttaa haittaa lasten kehitykselle. Esimerkiksi ohjattuja tuokioita suunniteltaessa ja pidettäessä tulee kasvattajien havainnoida, onko hetki ja lasten vireystila siihen sopiva.

3 Pedagoginen ohjattu ulkotoiminta pienten ryhmissä

Varhaiskasvatukseen (540/2018) on kirjattu, että jokaisella varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus suunniteltuun, tavoitteelliseen kasvatukseen, hoidon ja opetuksen muodostamaan kokonaisuuteen, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Ulkona ohjattu pedagoginen toiminta antaa mahdollisuuksia laajentaa varhaiskasvatuksen toimintaa ja näin ollen rikastuttaa niin lasten kuin kasvattajien arkea.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 32,33) tavoitteena on varmistaa oppimista edistävä, kehittävä, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat paikkoja, jotka tarjoavat materiaaleja, kokemuksia ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Näiden hyödyntäminen varhaiskasvatuksessa ja varsinkin pienten ryhmässä on tärkeää, sillä he tutkivat, matkivat, havainnoivat ja oppivat alati uutta ympäröivästä maailmasta.

Ulkotoiminta antaa kokonaisuudessaan enemmän mahdollisuuksia pedagogiselle toiminnalle. Päiväkodin sisätilat voivat olla rajalliset, liikuntasalia tai vastaavaa ei ole ja lisäksi tämänhetkinen pandemia tilanne supistaa lasten liikkumista päiväkodin sisätiloissa entisestään. Kuitenkin, kun kysymys on pienistä lapsista, vuodenajoilla on merkittävä vaikutus ulkotoimintojen toteutuksessa. Reunamo ja Pölkki (2014, 126-127) toteavat, että tammikuussa pienimmät lapset liikkuvat huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi seitsemänvuotiaat. Tämä selittynee sillä, että tammikuussa pienillä lapsilla on paljon vaatetta päällään, joten liikkuminen on vaikeampaa eikä paksujen topparukkasien kanssa saa otetta oikein mistään. Toukokuussa kuitenkin ulkona liikkumisen aktiivisuus tasoittui.

Ahosen & Roosin (2021, 160) mukaan pieniä lapsia ei juurikaan tarvitse innostaa tai houkuttaa liikkumaan, sillä liikkuminen on heille hyvin luontaista. Ympäristön tuomat mahdollisuudet herättävät lapsissa uteliaisuutta ja mielenkiintoa ja he pitävät itsensä aktiivisina oman sisäisen palonsa voimalla. Pienet lapset tarvitsevat kuitenkin myös pedagogista ja ohjattua toimintaa. Ohjatussa ulkotoiminnassa liikunta- ja ympäristökasvatus ovat hyvin keskeisessä roolissa, ja niiden ympärille on helppoa rakentaa pedagogista toimintaa myös pienten lasten kanssa. Kuitenkin on muistettava, että ohjattua ulkotoimintaa voi toteuttaa myös monella muullakin tavalla.

Reunamon ja Pölkin (2014, 131-132) havainnot, että ohjattua ulkotoimintaa on päiväkodeissa keskimääräisesti vähän tukevat tätä kehittämistehtävää. Ohjattuja ulkotoimintoja on heidän mukaansa päiväkodissa vain noin seitsemän minuuttia päivässä, vaikka se on yksi varhaiskasvatuksen seitsemästä perustoiminnasta. Ohjatuksi ulkotoiminnaksi lasketaan retket, leikin ohjaus sekä opetus. Erityisesti rooli ja sääntöleikkejä toteutetaan päiväkodeissa yllättävänkin vähän ohjatussa ulkotoiminnassa. Ahonen ja Roos taas (2021, 232) pohtivat miten aikuisia saisi aktivoitua leikkimään lasten kanssa myös ulkona, sillä näin varmistetaan leikkien

turvallisuus ja ettei kukaan ole yksin tahtomattaan. Heidän mukaansa monessa päiväkotiyksikössä on tehty sopimus siitä, että ulkoiluhetket ovat lasten ja aikuisten yhteistä leikkiaikaa. Tämä sopimus on johtanut siihen, että jo ulkoiluun lähtiessä aikuiset ovat orientoituneet suuntaamaan huomionsa yhteisen ilon ruokkimiseen ja lasten leikkien tukemiseen. On erityisen tärkeää, että pienet lapset tietävät aikuisen olevan lähellä ja tarvittaessa helposti saatavilla.

3.1 Ohjattu ulkotoiminta päiväkodin pihalla

Varhaiskasvatussuunnitelman (2018, 32) mukaan tavoitteena varhaiskasvatuksessa on varmistaa oppimista edistävä, kehittävä, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Tällä tarkoitetaan paikkoja, käytäntöjä, välineitä, tiloja ja tarvikkeita. Oppimisympäristön tulee tukea lasten oppimisen halua, luontaista uteliaisuutta sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen kokemiseen ja ilmaisuun. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia ja havainnoida maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan.

Lasten jaksamisen ja vireystilan kannalta on hyvin tärkeää, että ulkoilut ovat ajoitettu oikein ja ne tukevat lapsen päivärhythmiä. (Reunamo & Pölkki, 2014, 121). Päiväkodissa ulkoillaan yleensä aamu- sekä iltapäivisin ja ulkoilun kesto vaihtelee hyvin paljon säätilojen mukaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018, 48) kannustaakin hyödyntämään eri vuodenaikoja niin, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella eri vuodenaajoille tyypillisiä tapoja ulkoilla. Ahonen ja Roos (2021, 235) kuitenkin toteavat, että pienten lasten kohdalla tämä mahdollisuus on hyvin vahvasti sidottu juuri vuodenaikaan ja sitä myöten vaatetukseen. Täysiin toppavaatteisiin ja kuravaatteisiin puettu pieni lapsi ei juurikaan kykene liikkumaan monien vaatekerrostensa takia. Tällöin ohjattu toiminta tulee suunnitella niin, että lapsi pystyy olemaan toiminnassa mukana.

Päiväkodin piha-alueet ovat usein suunniteltu niin, että pihalta löytyy monipuolisesti erilaista tekemistä lapsille. Pihalta usein löytyvät keinut, hiekkalaatikot, erilaisia kiipeilytelineitä sekä hyvin monipuolisesti erilaisia leluja. Nämä houkuttelevat lapsia liikkumaan omaehtoisesti, eikä aikuisen tarvitse kuin toimia valvojana leikeille. Ahosen ja Roosin (2021, 231) mukaan suomalaisen varhaiskasvatukseen onkin muodostunut eräänlainen hiljainen sopimus siitä, että ulkoilu on lasten omaa aikaa. Vasta silloin kun aikuista tarvitaan nenän niistämiseen, pudonnan rukkasen pukemiseen tai kolhun puhaltamiseen, hän aktivoituu. Muutoin lapset saavat touhuilla omissa oloissaan. Heidän mukaansa on kuitenkin perusteltua, aikuinen on aloitteellinen lasten liikuttamisessa. Varsinkin silloin kun hän havaitsee lapsen tai lapsien vain seurailevan passiivisena muiden lasten puuhia. Aikuinen voi innostaa lapsia yhteiseen hippaleikkiin, tasapainoilemaan tai vaikka tutkimaan erilaisia luonnonilmiöitä.

3.2 Ohjattu ulkotoiminta luontoympäristössä

Lapselle on tärkeää ulkoilla muuallakin kuin pihalla ja muilla rakennetuilla alueilla, kuten leikkipuistoissa. Mahdollisimman luonnonmukaiset sekä asfaltti- ja hiekkapihoja monimuotoisemmat ympäristöt antavat eri aisteille virikkeitä ja tukevat siten lapsen monipuolista kehitystä. Luonnollisen ympäristön mahdollistamat materiaalit, rakentelut ja leikit, ilmiöiden ihmettely sekä erilaiset kokeilut mutakakkujen kuivumisesta veden virtaukseen ruokkivat lasten luovuutta ja mielikuvitusta. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 25-26.)

Päiväkotien lähimetsät ovat usein päiväkotien ahkerassa käytössä. Lapset nauttivat metsäretkistä ja metsissä on tilaa liikkua. Metsässä tutkitaan vuodenaikojen vaihtumista ja epätasainen maasto tukee morista kehitystä. Retkillä kannattaa vapaan tutkimisen, liikkumisen sekä leikin lisäksi järjestää pedagogisia ohjattuja toimintahetkiä, jotka antavat lapsille uusia näkökulmia, rikastavat, kokoavat ryhmää yhteen ja tuovat uusia elämyksiä päiväkodin arkeen.

Parikka- Nihti ja Suomela (2014, 77) mukaan monipuolinen oppimisympäristö vaikuttaa positiivisesti lasten kehitykseen, sillä se tarjoaa erilaisia haasteita erilaisten taitojen opetteluun. Omaehtoisen liikkumisen mahdollistava ympäristö tukee lapsen minäkuvan kehitystä, sillä se luo onnistumisen elämyksiä ja positiivista mieltä. Lapsen leikkiessä ja toimiessa mahdollisimman luonnonmukaisessa ympäristössä, hänen keskittymiskykynsä ja oppimismotivaatio paranevat. Myös kognitiiviset taidot, kuten luokittelun, tunnistamisen, havaintokyvyn ja nimeämisen taidot paranevat. Monipuolinen toiminta- ja oppimisympäristö tarjoaa mahdollisuuksia oppia erilaisilla tavoilla sekä luonnonmukainen ympäristö tuottaa hyvää oloa ja se voi toimia terapeutisena. Lapsen omakohtaisen luontosuhteen muodostuminen on myös hyvin tärkeää kestävä kehityksen näkökulmasta. Lapsi tarvitsee omakohtaisia kokemuksia, jotta kestävä kehityksen arvot ja luonnon kunnioitus voivat rakentua osaksi lapsen arvomaailmaa.

Luonnossa toimivien metsäpäiväkotien toiminnassa painottuvat luontosuhteen ja omien persoonallisten ja sosiaalisten taitojen lisäksi esimerkiksi ongelmanratkaisu, tiimityö ja selviytymistaidot. Ulkona oleminen ja siellä oppiminen tuovat pedagogiikkaan uuden näkökulman, sillä ulkona toimittaessa oppiminen on lapsilähtöisempää, sillä lasten havainnot, ajatukset ja ideat automaattisesti vievät oppimista eteenpäin. Lasten oppiminen tapahtuu tutkivan ja eheyttävän toiminnan kautta. Samalla luonnossa liikuttaessa kehittyvät myös fyysiset- ja sosiaaliset taidot. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 108-110.) Tämä tukee myös ajatusta luonnon hyödyntämisestä päiväkodin arjessa.

4 Oppimisen alueet alle kolmivuotiaiden ryhmissä

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä sisältöjä ja tavoitteita kuvaavat oppimisen alueet. Ne ohjaavat kasvattajia eheytytyn sekä monipuolisen pedagogisen toiminnan suunnittelussa sekä toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lasten tulee saada monipuolisia kokemuksia eri oppimisen alueista. Ne eivät ole toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, joita toteutetaan erikseen, vaan niiden aihepiirejä yhdistellään sekä sovelletaan lasten mielenkiinnonkohteet ja osaaminen huomioiden. Oppimisen alueet ovat ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi: kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 40.)

Ahonen ja Roos (2021, 75, 163) muistuttavat, että pienten lasten oppiminen on kokonaisvaltaista ja yhdessä ja samassa hetkessä esiintyykin monesti useita elementtejä varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueista. Päiväkotien pienimmillä oppimisen kokonaisvaltaisuus sekä arkisiin toimintoihin linkittyminen korostuu. Perushoito vie ison osan päivästä, joten niiden hyödyntäminen oppimisen näkökulmasta on tärkeää. Päivän kaikki hetket antavat tilaisuuden uusien tietojen sekä taitojen harjoitteluun, kasvattajan antaessa tähän mahdollisuuden innostaen, kannustaen sekä tukien. Antaen aikaa ja tilaa. Tehden lasten tarpeista ja kiinnostuksenkohteista lähteviä tavoitteita sekä arvioiden toimintaa.

4.1 Kielten rikas maailma

Pienten lasten yksi tärkeimmistä kehitystehtävistä on kielen kehittyminen, alle kolmevuotiailla kehityksen vauhti onkin nopeaa. Pitkäaikaisen tutkimusnäytön mukaan lasten kielenkehittymistä ja sanavaraston laajentumista voidaan tukea lukemalla ja keskustelemalla heidän kanssaan. Pelkkä passiivinen kuuntelu itsessään ei tue lapsen kielenkehitystä riittävästi, vaan tarvitaan vastavuoroisuutta ja toistoja. Toistojen avulla lapsi oppii esimerkiksi eläinten äänteilyt ja lopulta eläimen nimen. Riimit, lorut, runot sekä laulut tukevat tutkimusten mukaan lapsen kielenkehitystä, niiden avulla laajentuu sanavarasto, puheen sujuvuus sekä herkkyyys puheen kuunteluun. (Ahonen & Roos 2021, 77-79).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 40-41) mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on vahvistaa lasten kielellisen identiteetin sekä kielellisten valmiuksien syntymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten kiinnostusta sekä uteliaisuutta kieliin, kulttuureihin sekä teksteihin. Kielellisten taitojen kehittyminen antaa lapsille mahdollisuuksia osallisuuteen, vaikuttamiseen sekä aktiiviseen toimijuuteen.

Kangas, Lastikka ja Kalsson (2021, 39-40) toteavat, että varhaiskasvatuksessa kieli nähdään sekä oppimisen kohteena, että välineenä. Kieli on läsnä kaikessa ja liittyy kaikkeen kasvatukseen, opetukseen sekä oppimiseen. Kielten rikkaan maailman voidaan nähdä eheytyvän

tutkimiseen ja toimimiseen ympäristössä sekä ilmaisun moniin muotoihin esimerkiksi lasten kirjallisuuden kautta, kirjojen lukeminen ja tutkiminen sekä omien tarinoiden keksiminen laajentaa lasten sanavarastoa, antaa lapsille mahdollisuuden kokea vieraita uusia asioita mielikuvituksen kautta. Ahonen ja Roos (2021, 79) kertovat, että tutkimusten mukaan rytmikkäät laulut, lorut, laululeikit sekä riimit tukevat lasten kielenkehitystä, laajentaen sanavarastoa, kehittäen puheen sujuvuutta sekä herkkyyttä kielen kuunteluun. Näiden merkitystä alle kolmevuotiaiden pedagogiikassa ei voi korostaa liikaa.

4.2 Ilmaisun monet muodot

Ilmaisun monet muodot näkyvät vahvasti varhaiskasvatuksen arjessa. Lukeminen, kädentaidot, liikkuminen ja musiikki kuuluvat jokaisen päiväkodin toimintaan. Ne näkyvät suunnitelluissa pedagogisissa ohjatuissa hetkissä, siirtymätilanteissa sekä vapaanleikin hetkissä.

Kangas ym. (2021, 42) sanoo, että ilmaisun moninaisuudella viitataan sanallisen, kuvallisen, musiikillisen, kehollisen ilmaisun taitoihin, jotka varhaiskasvatuksessa usein limittyvät toisiinsa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 42-43) sanotaan, että varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea näiden taitojen ilmaisua lapsilla, sekä tutustuttaa lapset kulttuuriperintöön sekä eri taiteen aloihin. Taiteellinen ilmaiseminen ja kokeminen edistää lasten sosiaalisia taitoja, myönteistä minäkuvausta, oppimisedellytyksiä sekä valmiuksia jäsentää sekä ymmärtää ympäröivää maailmaa. Kun lapset tulkitsevat, tutkivat sekä luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla kehittyvät heidän ajattelunsa ja oppimisen taidot. Taito luoda mielikuvia ja kuvitella on keskeistä lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Ilmaisun eri muotoihin, taiteeseen sekä kulttuuriperintöön tutustuminen vahvistaa lasten osaamista osallistumisen, vaikuttamisen sekä monilukutaidon osalta. Ilmaisun eri muodot antavat lapsille innostavia keinoja hahmottaa sekä kokea maailmaa heitä puhuttelevalla tavalla.

Musiikillisen ilmaisun tavoitteena varhaiskasvatuksessa on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten suhdetta sekä kiinnostusta musiikkiin. Lasten kanssa kokeillaan eri soittimia, lauletaan, kuunnellaan musiikkia sekä liikutaan musiikin mukana. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 43). Linnavalli (2018) sanoo, että useat tutkimukset osoittavat, että usein toistuva, aktiivinen musisointi vahvistaa lapsen kielikykyä. Musiikin harjoittaminen kehittää muun muassa äänteiden käsittelyä, sanojen erottelua, kielellistä muistia ja lukutaitoa. Musiikki kehittää myös vuorovaikutustaitoja, sillä tutkimusten mukaan samassa rytmisessä liikkuminen esimerkiksi yhdessä pomppiminen lisää sekä aikuisten, että lasten auttamishalua ja positiivista suhtautumista toisiin. Musiikin avulla voidaan joko rauhoittaa tai aktiivoida tunnelmaa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 43-44) mukaan kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen sekä muuhun visuaaliseen kulttuuriin. Taiteen äärellä lapset saavat kokemuksia ja esteettisiä elämyksiä ja he pääsevät nauttimaan

taiteen tekemisestä. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia monipuoliseen ja eri ilmaisun muotoja yhdistävään tekemiseen, piirtämiseen, maalaamiseen, media esitysten tekemiseen sekä rakentamiseen. Kokonaisvaltaisuus luonnehtii lapsia kolmeen ikävuoteen asti, kaikki aistit ovat mukana toiminnassa. Pienten ryhmissä kuvataiteellisen toiminnan tulisi olla aistimuksia tuottavaa ja kokeilevaa. Päämääränä ei ole valmis tuotos, vaan yhteinen tekeminen, pysähtyminen, kiireettömyys, aistimukset ja elämykset. (Rusanen ym. 2014, 46.)

Lapsia kannustetaan sanalliseen sekä keholliseen ilmaisuun tanssin, draaman sekä leikin keinoin. Harjoittelun ja leikkien tavoitteena on tarjota lapsille mahdollisuuksia monipuoliseen sanalliseen ja keholliseen viestintää, ilmaisuun sekä kokemiseen. Lapsien pitää saada kokemuksia yhdessä suunnitelluista, toteutetusta ja arvioidusta sekä myös spontaaneista ilmaisuista. Toiminnassa hyödynnetään lapsia kiinnostavia monipuolisia toteutustapoja sekä aihepiirejä esimerkiksi sirkusta, tanssia, eri teatterin muotoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 44.)

4.3 Minä ja meidän yhteisömme

Kangas ym. (2021, 43-44) toteaa, että nykyisen lapsikäsityksen mukaan jo ensimmäisistä elinvuosistaan asti lapset ovat osa yhteiskuntaa sekä kehittävät aktiivisesti kansalaisuuden taitojaan. Varhaiskasvatuksessa lähiympäristöä sekä yhteisöä tarkastellaan moninaisuuden ja monimuotoisuuden näkökulmasta ja lapset oppivat ikäkaudelleen sopivin tavoin yhteiskunnassa toimimista. Yhteisen toimintakulttuurin pohjalla on Suomalaisen demokraattisen yhteiskunnan arvot sekä tasa-arvo. Lisäksi jokaisella varhaiskasvatyksiköllä ja ryhmällä on oma toimintakulttuuri tapoineen sekä sääntöineen. Ne sanoitetaan ja perustellaan lapsille, niin että niiden merkitys on lapsille ymmärrettävä ja tukee yhteistä hyvinvointia.

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa hänen elinpiirinsä laajenee ja hän saa kokemuksia erilaisista tavoista toimia ja ajatella. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lapsen valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta sekä harjoitella siinä toimimista. Tätä tehtävää lähestytään lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden, tulevaisuuden, median sekä katsomusten ja eettisen ajattelun näkökulmista. Toiminnassa näitä asioita voidaan keskustelun lisäksi lähestyä esimerkiksi retkillä, leikkeinä, draamana, eri taide muotoina sekä vuodenkiertoon liittyvinä juhlina. Lasten kanssa voidaan leikkiä vanhoja laululeikkejä, tutustua eri kulttuurien musiikkiin sekä satuihin. Tarkastellaan myös nykyhetkeä ja ihmisten moninaisuutta sekä lasten mediasisältöjä. Tavoitteena on kasvattaa lapset ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia, mutta yhtä arvokkaita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 44-45.)

4.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 46) sanotaan, että varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia ymmärtää, jäsentää ja havainnoida ympäristöään.

Varhaiskasvatuksessa oppiminen onkin kytköksissä kiinteästi ympäristöönsä, joka ymmärretään fyysisenä, sosiaalisena ja psyykkisenä kokonaisuutena. Lapset ovat aktiivisia oppijoita ja toimijoita, jotka tutkivat, leikkivät, liikkuvat sekä tekevät. Tähän oppimisen alueeseen liittyy vahvasti ympäristökasvatus ja asioiden luokittelu. (Kangas ym. 2021, 41.) Lasten kanssa tutkitaan lähiympäristöä ja lähiympäristöstä löytyviä asioita, niiden muotoja, määrää, kokoa, värejä sekä rakenteita.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta, ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa sekä vastuullista toimimista. Luonnossa sekä muualla retkeily onkin tärkeä osa varhaiskasvatusta. Yhteisillä retkillä harjoitellaan eri käsitteitä sekä toimimista eri ympäristöissä. Ympäristökasvatus ja kestävä kehityksen arvot näkyvät varhaiskasvatuksen arjessa myös niin, että opetetaan lapset pitämään huolta leluista, siivomaan leikit ja harjoitellaan ottamaan sopima määrä ruokaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 47.)

4.5 Kasvan, liikun ja kehityn

Tämän oppimisen alueen tavoitteisiin sisältyy turvallisuuteen, terveyteen, ruokakasvatukseen sekä liikuntaan liittyviä asioita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhdessä huoltajien kanssa luoda pohja hyvinvointia, terveyttä, fyysistä aktiivisuutta arvostavalle elämäntavalle. Lapsia kannustetaan liikkumaan ja ulkoilemaan joka säällä kaikkina vuodenaikoina, sekä ohjattujen tuokioiden että omaehtoisen liikunnan muodossa. Liikuntaa pitää olla sisällä ja ulkona. Sen pitää olla monipuolista ja tavoitteellista. Lasten kanssa harjoitetaan liikkumista yksin, parin sekä ryhmän kanssa. Kehitetään perusmotoriikkaa, kehontuntemusta sekä hyödynnetään vuodenaikoja ja niille tyypillisiä liikkumisen tapoja sekä erilaisia välineitä. Ohjatulla säännöllisellä liikunnalla on tärkeä merkitys lasten motoriselle oppimiselle sekä kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Lasten motorisia taitoja tulee myös havainnoida säännöllisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 47-48.)

Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten (2016, 34) mukaan jo kolmevuotiaana omakсутulla elämäntavalla on tapana säilyä, joten varhaisvuosilla on merkittävä vaikutus ihmisten liikunnallisesti aktiivisen elämäntavan tavoitteessa. Fyysisesti aktiivista nuoruutta sekä aikuisuutta on todettu edeltävän ohjattuun liikuntaan osallistuminen lapsuudessa.

Liikkuminen on pienille lapsille luontaista, joten heitä ei juurikaan tarvitse innostaa liikkumaan, kunhan ympäristö sallii vauhdikkaankin liikkumisen. Lasten aktiivisuus on kuitenkin yksilöllistä ja vaihtelee myös päivien mukaan. Kasvattajan aloitteellisuus lasten liikuttamisessa on perusteltua ja toivottavaa. Etukäteen voi miettiä pieniä sopivia liikunnallisia leikkejä, jota voi suunnitellusti tai tarpeen vaatiessa ohjata lapsille. Näin voidaan aktivoida myös sellaisia lapsia, joiden on vaikea päästä mukaan yhteisiin leikkeihin. (Ahonen & Roos 2021, 231.) Monipuolisten liikunnallisten tuokioiden lisäksi lasten kanssa harjoitellaan muita kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin liittyviä asioita, kuten esimerkiksi liikenneturvallisuutta retkillä ja

terveellisiä ruokatottumuksia. Apuna voivat toimia, media, kuvat, musiikki ja erilaiset aisti-harjoitteet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 48.)

5 Toiminnallisen kehittämistyön toteutus

Teimme opinnäytetyömme parityönä ja toimeksiantajana toimi Taipalsaarella oleva päiväkoti Satulaiva, jossa Kati oli harjoittelussa. Heini työskentelee Helsingissä päiväkodissa varhaiskasvatuksen opettajana alle kolmevuotiaiden ryhmässä. Molemmilla on laaja-alaista työkokemusta lasten parissa. Heinillä varhaiskasvatuksesta ja Katilla liikunnanohjauksesta sekä lastensuojelusta.

Opinnäytetyömme on toiminnallinen kehittämistyö ja sen aiheeksi valikoitui alle kolmevuotiaiden ohjattu ulkotoiminta. Satulaivan päiväkodissa vuoden 2021 yhtenä teemana on ohjatun ulkotoiminnan lisääminen päiväkodin jokaisessa ryhmässä. Opinnäytetyötä tehdessämme meille selvisi, että päiväkoti Satulaivaan oli tehty vuonna 2020 opinnäytetyö, jossa selvitettiin päiväkodin ulkoilmapedagogiikkaa. Tässä aiemmassa opinnäytetyössä oli tehty kysely kasvatäjille sekä huoltajille, ja kyselyn vastauksissa oli noussut esille selkeä tarve ohjatulle ulkotoiminnalle. Näihin tarpeisiin pyrimme vastaamaan opinnäytetyöllämme.

Vilkan ja Airaksisen (2004, 9) mukaan toiminnallinen opinnäytetyö yhdistää käytännön toteutuksen ja raportoinnin tutkimusviestinnän keinoin. Se voi olla, vaikka tapahtuma tai ohje ja tuotoksena voi syntyä esimerkiksi vihko tai kansio. Me päädyimme kansioon, sillä koimme, että se oli käytännöllisin ja taloudellisin vaihtoehto. Sillä kustannamme opinnäytetyön kustannukset itse.

Seuraavissa luvuissa kerromme toimeksiantajasta sekä opinnäytetyömme tarkoituksesta sekä tuotoksesta.

5.1 Toimeksiantajana päiväkoti Satulaiva

Satulaivan päiväkoti sijaitsee Saimaanharjulla, Taipalsaaren kunnassa. Päiväkodin toiminnassa painottuvat kestävä kehitys, ympäristö- ja liikuntakasvatus sekä ilmiöpohjainen oppiminen. Päiväkodin toiminnan tarkoituksena on luoda lapselle kehitysympäristön, jossa lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin edistäminen toteutuu joka päivä. Arjen toimintaa suunnitellaan vuosisuunnitelman avulla päiväkoti, lapsiryhmä ja yksilötasolla. Vuosisuunnitelma perustuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman viitekehitykseen ja se ohjaa toimintaa koko toimintavuoden ajan sekä sitä arvioidaan puolivuositain (Taipalsaari 2019).

Taipalsaaren kunta on päivittänyt uuden kunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman vuonna 2019. Kunnan tärkeimpiä arvoja ovat tasa-arvo, yhteistyö kodin kanssa, pedagogisuus, henkilöstön ammatillisuuden ohjaaminen ja tietoisuuden lisääminen. Taipalsaaren varhaiskasvatussuunnitelman taustalla ovat varhaiskasvatustaki sekä valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jotka ohjaavat Taipalsaaren kunnan omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa (Taipalsaari 2019).

5.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja menetelmät

Opinnäytetyömme tarkoituksena on alentaa kynnystä sekä helpottaa ja tukea varhaiskasvattajia alle kolmevuotiaiden ohjatun ulkotoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa sekä rikastaa lasten päivää tuomalla kasvattajille ideoita ohjatuista ulkotoiminnoista. Tärkeässä roolissa vinkkikansion ideoissa on lasten sekä aikuisten aktivoiminen ja yhteiseen tekemiseen kannustaminen niin päiväkodin pihalla, kuin lähiympäristössä kuten metsässä. Lisäksi kielenkehityksen tukeminen näkyy kaikissa ideoissa, sillä Ahosen ja Roosin (2021, 77) mukaan kielenkehittyminen on yksi tärkeimmistä pienten lasten kehitystehtävistä. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018, 40) määrittää, että varhaiskasvatuksen yksi keskeisistä tehtävistä on vahvistaa lasten kielellisiä taitoja ja tukea näin lasten osallisuutta sekä vaikuttamisen mahdollisuuksia.

Opinnäytetyömme on toiminnallinen kehittämistyö. Olemme rajanneet opinnäytetyömme käsittelemään alle kolmevuotiaiden varhaiskasvatusryhmiä. Hyödynnämme opinnäytetyömme tietoperustassa kirjallisuutta ja tutkimuksia alle kolmevuotiaiden kehityksestä, osallisuudesta, leikistä ja aikuisen roolista sen tukemisessa, lasten luontosuhteen vahvistamisesta sekä kuvaamme varhaiskasvatuksen tavoitteita.

Satulaivaan on tehty vuonna 2020 LAB-ammattikorkeakoulun sosionomi opiskelijoiden opinnäytetyönä selvitys ulkoilmapedagogiikasta *Leikitäänkö ulkona vapaasti vai tavoitteellisesti, selvitys ulkoilmapedagogiikasta Taipalsaaren varhaiskasvatuksessa*. Heidän opinnäytetyön kyselyn tuloksissa tuli esille päiväkotien ohjatun ulkoilmapedagogiikan tarve kaikissa ikäryhmissä. Päiväkodin työntekijät kaipaivat lisäinformaatiota ulkoilmapedagogiikasta ja siihen suuntaavia koulutuksia, jotta pedagogiikkaa voitaisiin toteuttaa kokopäiväisesti ja uusilla menetelmillä (Pyykkö & Laakkonen, 2020). Opinnäytetyömme vastaa tämän opinnäytetyön jatkokehittämis ehdotukseen, sillä siinä ehdotettiin ulkoilmapedagogiikan ideoiden kehittäminen seuraavaksi opinnäytetyöksi.

5.3 Tuotos

Opinnäytetyömme tavoitteena oli luoda selkeä käytännöllinen vinkkikansio, jossa on monipuolisesti erilaisia ohjattuja ulkotoimintoja, jotka on muokattu sopimaan erityisesti päiväkotien nuorimmille lapsille. Toiminnoissa näkyy muun muassa liikunta, kädentaidot, sadut, musiikki sekä itseilmaisu.

Tarjoamalla suunniteltua monipuolista toimintaa tuemme lasten laaja-alaista oppimista (Ahonen & Roos 2021, 169). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 24) sanotaan, että laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista ja tämän osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten lasten oppimista sekä hyvinvointia tuetaan ja miten eri oppimisympäristöjä käytetään.

5.3.1 Vinkkikansion ideointi

Vinkkikansiota varten kokosimme monipuolisia sekä mielenkiintoiselta vaikuttavia toimintaidoita erityisesti Facebookista sekä Mappa.fi sivustolta. Ideoita valittaessa pohdimme niiden pedagogista merkitystä ja seuraavia kysymyksiä. Mikä on toiminnan pedagoginen tavoite? Mitä toiminnan avulla halutaan lapsille opettaa? Löytyykö ideoille perustelu varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2018 oppimisen alueista?

Vuorovaikutustaitojen ja kielenkehityksen tukeminen koettiin erityisen tärkeiksi tavoitteiksi ideoita valittaessa. Sillä vuorovaikutustaidot ja sitä seuraava kielenoppiminen on keskeinen asia kohderyhmän ikävaiheessa. Nurmen ym. (2018, 37) mukaan 1,5 ja 3 vuoden välillä kielenkehitys etenee nopeammin kuin myöhemmissä ikävaiheissa. Tässä ikävaiheessa sanavarasto kasvaa nopeaan tahtiin ja omaksutaan taivutusmuotoja. Ennen kuin kieltäkään vielä löytyy, on lapsilla silti tarve vuorovaikutukseen muiden kanssa ja vain vuorovaikutuksessa voi kielikin kehittyä (Ahonen & Roos 2021, 63). Ideoiden avulla harjoitellaan perussanastoa sekä käsitteitä. Suurin osa ideoista on sellaisia, jotka tehdään yhdessä, sillä Ahosen ja Roosin (2021, 72) mukaan kokeakseen osallisuutta tulee lapsen kokea yhteisöllisyyttä. Yhteisen toiminnallisen tekemisen avulla voidaan vahvistaa lasten identiteettiä ryhmän jäsenenä.

Koska vinkkikansion tarkoituksena on tukea ja helpottaa kasvattajia ohjattujen ulkotoimintojen toteuttamisessa oli kriteerinä ideoille helppokäyttöisyys, sillä molempien kokemuksen mukaan tarpeeksi yksinkertaisten valmiiden ohjattujen ulkotoimintojen löytäminen pientenryhmään on haasteellista. Ideoista toivottiin myös sellaisia, että ainakin joitain niitä voisi muokata lasten kiinnostuksen mukaan. Sillä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 27) painotetaan lasten aloitteisiin vastaamista sekä heidän ajatustensa kuuntelemista. Vaikuttamisen ja osallistumisen kautta kehittyvät yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot, itseluottamus sekä lasten käsitys itsestään. Pienimmillä lapsilla ei löydy sanoja ilmaista kiinnostuksen kohteitaan, mutta sensitiivinen kasvattaja havainnoi ryhmänsä lapsia sekä saa huoltajilta tietoa lapsia kiinnostavista asioista.

5.3.2 Vinkkikansion sisältö

Vinkkikansion ideat on jäsenetty varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueiden mukaan. Tämä helpottaa idean käyttöä sekä tukee sitä, että toiminta on pedagogisesti perusteltua. Jokaisesta oppimisen alueesta on kaksi toimintaideaa. Ideoita ei valittu kahta enempää, sillä ajatellemme, että jos ideoita on liikaa, ne koetaan kuormittaviksi.

Vinkkikansioon valittiin seuraavat ideat:

Kielten rikas maailma: eläin jumppapussi sekä metsäsatu.

Toistojen avulla lapsi oppii eläimen ääntelyn ja nimen. Lorujen ja laulujen avulla tuetaan lasten kielenkehitystä laajentaen heidän sanavarastoaan (Ahonen & Roos 2021, 77-79). Lorupussi löytyy lähes jokaisesta päiväkotiryhmästä, joten *kuka saa kuka saa lorupussiin kurkistaa* on monelle lapselle tuttu ja turvallinen leikki. Nyt tähän yhdistetään eläimet äänineen sekä liikumistyyleineen. Näin mukana tulee myös itseilmaisua ja motorisen kehityksen tukemista. Eläinjumppapussia varten tarvitaan laminoituneet kuvat eläimistä ja pussi. Eläinjumppapussia voidaan käyttää myös laulupussina. Lapsi vetää pussista eläinkortin ja voidaan yhdessä pohtia missä laulussa olisi esimerkiksi kissa? Ja laulaa tämä laulu.

Metsäsadussa halutaan hyödyntää toiminnallisuutta, elämyksellisyyttä sekä lasten osallisuutta. Toiminnallisten mielikuvitusmatkojen sekä satujen avulla voidaan pienten lastenkin kanssa tarttua suuriinkin teemoihin. Alle kolmevuotiaiden pedagogiikassa luova ilmaisu on hyvin tärkeää. Sillä kielen puuttuessa voi ilmeillä, äänneillä sekä omalla keholla ilmaista ilman sanojakin. (Ahonen & Roos 2021, 76.)

Ilmaisun monet muodot: taidetta luonnosta ja luonnossa sekä musiikkiliikunta

Ilmaisun monet muodot kuuluvat päiväkodin jokaiseen päivään, mutta usein niitä toteutetaan sisätiloissa. Kädentaidot, kehollinen ilmaisu, draama ja muu luova toiminta voidaan kuitenkin toteuttaa yhtä hyvin ulkotiloissakin.

Kolmevuotiaaksi asti tärkeintä lasten kuvallisessa työskentelyssä on toiminnallisuus. Kasvattajan tehtävä on tarjota mahdollisuuksia moniaistiseen työskentelyyn, jossa lapsi voi nauttia, kokeilla sekä leikkiä. (Rusanen 2009, 51.) Toimintaympäristönä metsä antaa loistavan mahdollisuuden käyttää kaikkia aisteja. Lasten kanssa tutkitaan ja nimetään metsästä löytyviä asioita, käpyjä, lehtiä, havunneulaisia. Mitä ne ovat, miltä ne tuntuvat, tuoksuvat ja näyttävät. Luonnonmateriaaleista luodaan yhdessä taidetta liiman ja kartongin avulla, joko metsässä tai retken jälkeen päiväkodilla. Taideteoksia voidaan tehdä myös ilman liimaa ja kartonkia esimerkiksi tekemällä kepeistä kehykset ja keräämällä kehysten sisään käpyjä ja muuta luonnossa olevaa irtonaista materiaalia. Lopuksi lapset voivat ottaa yhdessä kasvattajan kanssa teoksista valokuvat.

Musiikkiliikuntaa varten tarvitaan joku millä saadaan rytmiä ja musiikkia aikaan. Voidaan käyttää tablettia, puhelinta, kehosoitinta tai metsässä luonnonmateriaaleja, kuten keppejä. Musiikkiliikunnassa lapset saavat liikkua omavalintaisella tyylillä tai tarvittaessa kasvattajan ohjaamalla tyylillä. Musiikin loppuessa kasvattaja ohjeistaa tehtävään, esimerkiksi halaa puuta. Ruokosen (2009, 28) mukaan musiikkiliikunta on sosiaalisia taitoja kehittävää aktiivista

toimintaa. Musiikkiliikunta kehittää laaja-alaisesti lasten vuorovaikutuksellisiin suhteisiin liittyviä taitoja, sillä siinä sosiaalisen viestinnän välineet ovat moniaistisessa yhteistyössä.

Minä ja meidän yhteisömme: maa-meri-laiva/puu-kanto-kivi/lapio-ämpäri-muotti sekä käpypeli

Kangas, Lastikka ja Karlsson (2021, 43-44) sanovat, että minä ja meidän yhteisömme oppimisen alueeseen liittyy nykyisyys, historia sekä oman ympäristön traditiot. Tämän oppimisen alueen avulla lapsien on tarkoitus oppia ikäkaudelle sopivin tavoin yhteiskunnassa toimimista. Siihen liittyy myös juhlat, perinteet sekä moninaisuuden käsittely.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 45) mukaan perinteisten leikkien avulla voidaan tutustua historiaan. Perinteiset leikit voivat yhdistää lapsia, huoltajia sekä isovanhempia. Maa-meri-laiva on perinteinen sääntöleikki, jota on leikitty vuosikausia. Se sopii helppoutensa vuoksi myös alle kolmivuotiaille ja sitä voi hyvin muokata lasten kiinnostuksenkohteiden tai harjoiteltavien asioiden mukaan. Päiväkodin pihalla voidaan käyttää esineitä kuten ämpäri, lapio ja muotti. Metsässä leikki syntyy esimerkiksi kiven, puun ja kannon avulla. Hele- niuksen ja Lummelahden (2014, 157) mukaan sääntöleikeillä on tietty tavoite ja sääntöjen omaksumisen lisäksi tärkeää on yhdessä toimiminen.

Käpypeli on pidempi projekti, joka sopii hyvin päiväkotien pienimmille. Tässä toiminnassa yhdistyy kädentaidot ja liikunta. Metsäretkillä kerätään käpyjä ja päiväkodilla ne maalataan perusväreillä. Lisäksi tarvitaan saman väriset ämpärit, joihin kävyt kerätään. Tekemällä pelin itse opitaan arvostamaan omaa kädenjälkeä. Käpypelin pelaaminen on helppoa, kasvattaja heittää kaikki kävyt metsään tai pihalle, ja lapset keräävät ne saman värisiin ämpäreihin. Peliiä pelatessa harjoitellaan värejä ja yhdessä toimimista. Kaikille riittää kerättävää, toisia ei tönitä ja toista autetaan laittamaan käpy oikean väriseen ämpäriin.

Tutkin ja toimin ympäristössäni: metsäbingo sekä jään vasarointi

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 46) sanotaan, että varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia ymmärtää, havainnoida sekä jäsentää ympäristöään. Lapsia ohjataan sekä toimimaan, että tutkimaan rakennetussa ympäristössä sekä metsässä. Ympäristön muotojen, määrien sekä muutoksiin tutustuminen luo pohjaa matemaattisille taidoille.

Metsäbingon avulla nimetään luonnosta löytyviä asioita: käpy, kukka, puu ja kivi. Pohditaan niiden värejä, muotoja sekä kokoa. Sekä vuodenaikojen muutoksia. Esimerkiksi miksi kukkia ei löydy syksyllä.

Jään vasarointiin liittyy vedenolomuotojen tutkimista. Vanhoihin jugurttipurkkeihin voidaan jäädyttää sisälle lapsia kiinnostavia asioita, esimerkiksi pieniä muovihahmoja. Lapset hakkaavat jäätyneet kalikat muovivasaroilla. Apuna voidaan käyttää lisäksi lämmintä vettä. Se on

toimintaa, joka vie usein aikaa sillä jää on kovaa ja lasten voimat vielä rajalliset. Tässä toiminnassa lapset saavat purkaa energiaa ja tunteita vasaroimalla. He tuntevat myös löytämisen iloa muoviesineen paljastuessa.

Kasvan, liikun ja kehityksen: kuvasuunnistus pihalla sekä pikkukalat karkaavat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 48) mukaan riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lasten hyvinvoinnille, terveille kasvulle, oppimiselle sekä kehitykselle. Kangas, Laskikka ja Karlsson (2021, 43) muistuttavat, että varhaiskasvatuksen liikuntakasvatuksen tavoitteena on luoda lapsille positiivinen suhde liikkumiseen ja innostaa heitä tutustumaan erilaisiin liikkumisen tapoihin. Kun lapset otetaan mukaan suunnittelemaan, on heillä myös hauskaa.

Kuvasuunnistus on helppo tapa kannustaa lapsia liikkumaan, lisätä yhteistä tekemistä sekä tutustua päiväkodin pihaan. Kuvasuunnistuksessa nimetään päiväkodin pihalta löytyviä kohteita ja liikutaan yhdessä juosten, kävellen tai muulla valitulla tavalla. Lasten osallisuutta toiminnassa voidaan lisätä valitsemalla kuvasuunnistuksen kohteet yhdessä heidän kanssaan. Jokaisen lempipaikasta otetaan valokuva, joka tulostetaan sekä laminoidaan. Kuvat näytetään yksi kerrallaan lapsille ja liikutaan valitulla tyylillä kuvan näyttämään kohteeseen.

Pikkukalat karkaavat leikissä lapset heittävät palloja, hernepusseja tai käpyjä valittuun kohteeseen. Valittu kohde voi olla esimerkiksi kori, hulavanne tai oksista tehty kehikko. Toiminnassa tulee juoksua, kyykistelyä, suunnanvaihteluita sekä heittämisen harjoittelua. Varhaiskasvatuksen tehtävä onkin kehittää lasten motorisia perustaitoja, kuten välineiden käsittelyä, tasapainoa ja eri liikkumistapoja. Liikkumisessa voidaan hyödyntää monipuolisesti eri materiaaleja sekä aisteja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 48.)

5.3.3 Vinkkikansion käytettävyys

Vinkkikansion ideoiden käytettävyyttä testattiin Heinin työpaikalla alle kolmevuotiaiden varhaiskasvatusryhmässä, Katin harjoittelupaikassa toimeksiantaja päiväkotia Satulaivassa sekä omien lasten kanssa. Vinkkikansioon valittiin edellä mainitut ideat, jotka opinnäytetyöntekijät kokivat pedagogiset tavoitteet täyttäväksi ja kasvattajille mahdollisiksi toteuttaa. Havaintojemme ja lasten sanallisen palautteen mukaan vinkkikansion toimintaideat koettiin innostaviksi ja ikäryhmälle sopiviksi.

Vinkkikansio on rakennettu niin, että sen ideoissa on lyhyt ohjeistus toimintaan, toiminnan pedagoginen tavoite sekä tarvittavat välineet. Ideat on kuvitettu omilla valokuvilla ja Papunetin kuvilla. Lisäksi oppaaseen on listattu lähteitä mistä löytää lisää ideoita ohjattuihin ulkotuimintoihin. Valittujen toimintatuokioiden pitäminen ei vaadi suuria etukäteisjärjestelyitä ja suurin osa tarvittavista materiaaleista löytyy jokaisesta päiväkodista tai sen lähiympäristöstä.

Ideana kansiossa on se, että sen käyttö on oikeasti helppoa. Ideat ja niihin liittyvät kuvat ovat tulostettavissa tavalliseen muovitaskulliseen kansioon, jota voidaan säilyttää esimerkiksi päiväkodin eteisessä tai ulkovarastossa, mistä se on helppo ottaa käyttöön ja aktivoida ulkoilevia lapsia sekä kasvattajia pieneen yhteiseen tuokioon.

6 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Pedagogista ulkotoimintaa varhaiskasvatuksessa on tutkittu jonkin verran. Opinnäytetyötä tehdessämme kunnioitamme muiden tutkijoiden tekemää työtä ja viittaamme heidän julkaisuihinsa asianmukaisella tavalla sekä annamme heidän saavutuksilleen niille kuuluvan arvon ja merkityksen omassa opinnäytetyössämme. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Opinnäytetyömme käytännötoteutus tapahtui päiväkodissa, joten huomioimme niin henkilökunnan kuin lasten ja heidän perheittensä yksityisyyden eikä tuotu heidän henkilötietojansa, eikä muitakaan tunnistettavia tietoja julki raportissamme. Lisäksi haimme asianmukaiset tutkimusluvut Taipalsaaren kunnalta.

Opinnäytetyömme luotettavuutta arvioitiin koko prosessin aikana. Käytimme erilaisia aineistotyyppisiä, teorioita ja näkökulmia, joita hyödynsimme vinkkikansion teossa. Näin pyrimme osoittamaan, että toimintatuokiot ovat tarkoin mietittyjä ja ovat sopivia pienen lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseen. Tämä on hyvin tärkeää siksi, sillä kohderyhmänä ovat pienet lapset, joiden toimintatavat saattavat olla hyvin eriäviä tai jotka ovat kehitystasoltaan ja taidoiltaan erilaisia.

7 Arviointi ja jatkokehittämisideat

Keskeinen osa kehittämistyötä on arviointi, usein se on monitasoista. Siihen sisältyy prosessin sekä tuotoksen arviointi. Myös itsearviointi kuuluu arviointiin. Arvioinnissa voidaan käyttää hyväksi havainnointia tai kysyä palautetta toimeksiantajalta. (Laurea Ammattikorkeakoulu 2021.) Tässä luvussa arvioimme sekä opinnäytetyöprosessia ja tuotosta. Tärkeä osa arviointiamme on toimeksiantajalta saatu palaute vinkkikansioista.

Koska asumme eri kaupungissa ja Korona tilanteesta johtuen olimme pääosin yhteydessä toisiimme puhelimitse. Arvioimme alusta asti yhdessä, kuinka edetä opinnäytetyöprosessissa ja pohdimme tietoperustaa. Työnjako sujui luontevasti.

Haastavaksi koimme sen, että alle kolmevuotiasta ei ole tarjolla paljon tuoretta kirjallisuutta. Koemme kuitenkin, että löysimme opinnäytetyötämme varten oleelliset lähteet. Jotka syvensivät ymmärrystämme alle kolmivuotiaiden kehityksestä ja lisäsivät kiinnostustamme kehittää erityisesti juuri päiväkotien nuorimpien toimintaa. Haasteellista oli lisäksi ajankäyttö, sillä molemmilla meillä oli samanaikaisesti muita opintoja ja toinen suoritti viimeistä harjoitteluun ja toinen työskenteli varhaiskasvatuksen opettajan sijaisena. Toisaalta harjoittelu ja työ varhaiskasvatuksessa myös tukivat osaltaan myös opinnäytetyömme tekoa. Vinkkikansion ideoiden jäsentäminen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueiden mukaan osoittautui haastavaksi, sillä oppimisen alueet limittyvät keskenään ja moneen toimintaan liittyy useita oppimisen alueita. Nyt jouduimme ehkä hieman keinotekoisesti valitsemaan aina jonkin oppimisen alueen, jonka alle idea laitettiin.

Vilkan & Airaksisen (2004, 155) mukaan tärkein osa toiminnallisen opinnäytetyön arviointia on arvioida asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Opinnäytetyömme tavoitteena oli luoda selkeä vinkkikansio, jossa on monipuolisesti erilaisia ohjattuja ulkotoimintoja, jotka on muokattu sopimaan erityisesti päiväkotien nuorimmille lapsille. Saavutimme tavoitteemme ja kokosimme vinkkikansion, joka otetaan käyttöön päiväkotia Satulaivassa. Lisäksi Heini esittelee kansion omassa yksikössään Helsingissä muille yksikön kasvattajille ja käyttää sitä oman työnsä tukena.

Opinnäytetyön ja sen ohella syntyneen tuotoksen, vinkkikansion tarkoituksena oli alentaa kynnystä sekä helpottaa ja tukea varhaiskasvattajia alle kolmevuotiaiden ohjatun ulkotoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa sekä rikastaa lasten päivää tuomalla kasvattajille ideoita ohjatuista ulkotoiminnoista.

Kysyimme Satulaivan kasvattajilta sähköisesti palautetta vinkkikansiota. Kyselyssämme oli neljä avointa kysymystä:

1. Vinkkien selkeys ja ymmärrettävyys.
2. Käytettävyys, ottaisitteko vinkit arjessa käyttöönne?
3. Ovatko vinkit mielestänne sopivia alle kolmivuotiaalle, jos ei niin miksi?
4. Muuta palautetta vinkkikansiota.

Palautteiden perusteella kasvattajat kokivat vinkkikansion hyväksi, selkeäksi ja helposti ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. Vinkit olivat käyttökelpoisia ja tarvittaessa helposti muokattavissa tilanteista riippuen. Kasvattajat kokivat isona plussana myös sen, että vinkkikansio tuo arkeen uusia näkökulmia.

Ohjattujen ulkotoimintojen vaikutusta lasten kokonaisvaltaiseen kehitykseen voisi tulevaisuuden opinnäytetöissä perehtyä monelta kantilta. Ideoita voisi kerätä ja jäsentää eri ikäryhmien ja vuodenaikojen mukaan. Tutkia niiden vaikutusta lasten vuorovaikutustaitojen ja kielenkehityksen tukemiseen tai kerätä kasvattajilta mielipiteitä onko valmiiksi suunniteltu vinkkikansio lisännyt ohjattujen ulkotoimintoja päiväkodissa tai onko ymmärrys niiden pedagogisista mahdollisuuksista syventynyt.

8 Pohdinta

Saimme innostuksen opinnäytetyöllemme omista kokemuksistamme alle kolmevuotiaiden varhaiskasvatuksesta. Koimme, että valmista materiaalia näiden päiväkotien pienimpien ohjattuihin ulkotoimintoihin on haastavaa löytää ja usein pitää muokata isommille suunnattuja toimintaideoita, jotta saadaan pienimmille mielekästä ohjattua toimintaa. Olimme lisäksi havainneet tarpeen saada kasvattajat aktivoitua liikkeelle ja mukaan lasten touhuihin pihan porinapiireistä. Kasvattajien tärkeä tehtävä on valvoa ulkotilanteiden turvallisuutta, mutta leikkien havainnoiminen, rikastuttaminen sekä kanssa leikkiminen ovat myös tärkeä pedagoginen osa varhaiskasvatusta. Ohjatut ulkotoiminnat voivat innostaa niitä kasvattajia, joille varsinaiseen leikkiin mukaan meneminen tuntuu haastavalta. Omasta kokemuksestamme voimme myös todeta, että ohjatut ulkotoiminnat aktivoivat usein sellaisiakin lapsia, joiden on vaikea liittyä muiden leikkeihin. Nämä pienet aktivoivat ulkotoimintatuokiot vaikuttavat lisäävät näiden lasten aktiivisuutta ja osallisuutta myös toimintahetken päättymisen jälkeen.

Vinkkikansion ideoiden tärkeimpänä tavoitteena oli vuorovaikutustaitojen ja kielenkehityksen tukeminen, ja ne sisältyvätkin kaikkiin kansion ideoihin. Toimintojen avulla harjoitellaan perussanastoa, värejä, käsitteitä sekä yhdessä toimimista. Tuokioita testatessamme koimme, myös että ne olivat helppokäyttöisiä ja lapsia innostavia. Toimintojen suunnittelussa kannattaa huomioida myös lasten yksilöllisiä kiinnostuksenkohteita, jotka voivat nousta, vaikka mediamaailmasta. Nämä lapsille tärkeät hahmot saattavat innostaa heitä osallistumaan aktiivisesti.

Toivomme, että opinnäytetyömme innostaa kasvattajia näkemään päiväkodin ulkoiluhetkien pedagogiset mahdollisuudet. Haluamme myös korostaa, että ulkoiluhetkissä saa ja pitää olla aikaa myös lasten vapaalle leikille, jossa kasvattajien läsnäolo on myös usein tarpeen, joko rikastajana, havainnoijana, mallittajana tai kanssaleikkijänä.

Lähteet

Painetut

- Ahonen, L. & Roos, P. 2021. Untuvikot. Alle 3-vuotiaiden pedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hakamo, M-L. 2011. Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Lasten Keskus.
- Helenius, A. & Lummelahti, L. Leikin käsikirja. 2. Painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jakkula, K. 2008. Ensimmäiset vuodet luovat lapsen kehityksen perustan. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY, 33-43.
- Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kangas, J., Lastikka, A-L. & Karlsson, L. 2021. Voimauttava varhaiskasvatus. Leikkivä, osallinen ja hyvinvoiva lapsi. Helsinki: Otava.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2018. Ihmisen psykologinen kehitys. 7.painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Parikka- Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ruokonen, I. 2009. Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL). 22-29.
- Rusanen, S. 2009. Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL). 48-55.
- Rusanen, S., Kuusela, M., Rintakorpi, K. & Torkki, K. 2014. Musta tuntuu punaiselta, kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Lasten Keskus.
- Siren-Tiusanen, H. & Tiusanen, E. 2001. Päivärytmi ja toiminnan rakentuminen. Teoksessa Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen. (toim.) Pienet päivähoitossa. Juva: WSOY, 65-85.
- Turja, L. 2016. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 41-54.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.-2. painos. Helsinki: Tammi.

Sähköiset

Laurea Ammattikorkeakoulu. 2021. Intranet.

Lindberg, H-M. 2016. Alle kolmevuotiaiden pedagogiikka. Diskurssianalyttinen tutkimus lastentarhan opettajien pedagogisesta puheesta. Pro Gradu. Tampereen yliopisto. Viitattu 29.1.2021. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100368/GRADU-1482154579.pdf;jsessionid=76FE8412D0A366A1269ECA318974B620?sequence=1>

Linnavalli, T. 2018. Totta vai tarua? Kahdeksan väitettä musiikin vaikutuksesta lapsen kehitykseen. Verraton ADHD:n ja kehityksellisen kielihäiriön erikoislehti. Julkaistu 1.2.2018. Viitattu 2.4.2021. <https://www.aivoliitto.fi/verraton/artikkelit/totta-vai-tarua-kahdeksan-vaitetta-musiikin-vaikutuksesta-lapsen-kehitykseen/>

Pursi, A. 2019. Yhteisen ymmärryksen rakentuminen aikuisen ja lapsen välisessä leikissä. Aikuisen roolit ja pedagogiset käytännöt varhaiskasvatuksen taaperoryhmässä. Helsingin yliopisto väitöskirja. Viitattu 10.4.2021. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/304741/YHTEISEN.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Pyykkö, J. & Laakkonen, V. 2020. Leikitäänkö ulkona vapaasti vai tavoitteellisesti. Selvitys ulkoilmapedagogiikasta Taipalsaaren varhaiskasvatuksessa. Viitattu 11.4.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/342883/Laakkonen_Veera%2c%20Pyykko_Julia.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Taipalsaari. Varhaiskasvatus. Taipalsaaren varhaiskasvatussuunnitelma 2019. Viitattu 11.4.2021 <https://www.taipalsaari.fi/fi/loader.aspx?id=a4eed859-1c41-44f5-88cd-1e483a8647fb>

Terveys- ja hyvinvoinninlaitos (THL). 2019. Varhaiskasvatus. Viitattu 8.4.2021. <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/varhaiskasvatus>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkauseräilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 24.4.2021 <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/HTK-ohje-2012#HTK>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. Opetushallitus. Viitattu 2.4.2021. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. 2016. Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016: 21. Viitattu 4.3.2021. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75405/OKM21.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018